

POSTANOWIENIE

Dnia 13 lutego 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jan Górowski (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSA Bogumiła Ustjanicz (sprawozdawca)

w sprawie ze skargi Syndyka Masy Upadłości "T." Spółki
z ograniczoną odpowiedzialnością
na wpis Referendarza Sądowego z dnia 20 czerwca 2007r., dotyczący hipotek
kaucyjnych na rzecz "TS." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
oraz "TI." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 13 lutego 2009 r.,
skargi kasacyjnej skarżącego Syndyka Masy Upadłości "T." Spółki
z ograniczoną odpowiedzialnością
od postanowienia Sądu Okręgowego w K.
z dnia 4 stycznia 2008 r., ,

**oddala skargę kasacyjną i nie obciąża Syndyka Masy
Upadłości "T." Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
kosztami postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

W sprawie ze skargi Syndyka Masy Upadłości T. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością na wpis referendarza sądowego dotyczący hipotek kaucyjnych na rzecz TS. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i TI. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, Sąd Okręgowy w K. oddalił apelację Syndyka od postanowienia Sądu Rejonowego w O., utrzymującego w mocy orzeczenie referendarza sądowego z dnia 20 czerwca 2007 r., dokonujące wpisu hipotek kaucyjnych w wysokości po 450 000 zł na rzecz Spółek TS. i TI. w miejsce poprzedniego wierzyciela Banku Spółki Akcyjnej w K.

Rozstrzygnięcie to oparte zostało na ustaleniach:

Spółki TS. i TI. zawarły w dniu 19 kwietnia 2006 r. ugodę z Bankiem , którą uregulowane zostały zasady spłaty przez nie, jako poręczycieli zadłużenia Spółki T., wynikającego z umowy kredytowej z dnia 16 czerwca 2003 r. Poręczenia udzielone zostały przez wydanie kredytodawcy weksla in blanco.

Wobec dokonanej spłaty, weszły w sytuację prawną wierzyciela hipotecznego, nabyły spłaconą wierzytelność wraz z wszelkimi prawami z nią związanymi, także hipotekami zabezpieczającymi roszczenie. Nie wymagało to dodatkowych czynności w postaci oświadczenia właściciela nieruchomości, bo wystarczającym było dokonanie spłaty zadłużenia, za które były osobiście odpowiedzialne w oparciu o poręczenie wekslowe.

Dołączone do wniosku dokumenty stanowiły podstawę wpisu uprawnienia nabytego przez Spółki w oparciu o art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

Sąd ten wyraził zapatrywanie, że skoro na wnioskodawców przeszła wierzytelność, to również i hipoteka, która nie może istnieć bez wierzytelności.

Syndyk Masy Upadłości „T.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w skardze kasacyjnej opartej na podstawie art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucił powyższemu postanowieniu naruszenie prawa materialnego:

- art. 32 prawa wekslowego przez uznanie, że na skutek spłaty zobowiązania wekslowego przez poręczyciela wekslowego doszło do wstąpienia poręczycieli w miejsce zaspokojonego wierzyciela i nabycia praw wynikających z hipoteki kaucyjnej,

- art. 518 k.c. przez uznanie, że na podstawie ugody zawartej przez poręczycieli Bankiem doszło do przejścia na nie wierzytelności wraz z hipoteką kaucyjną, ustanowioną na jego rzecz,

- art. 31 w związku z art. 32 ustawy o księgach wieczystych i hipotece przez dokonanie wpisu hipotek kaucyjnych w wysokości 450 000 zł na rzecz Spółek TS. i TI. na podstawie ugody z 19 kwietnia 2006 r., zawartej z Bankiem bez wymaganego oświadczenia woli właściciela nieruchomości.

Domagał się uchylenia postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K. oraz zasądzenia na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania.

W ocenie skarżącego zachodzi potrzeba wyjaśnienia istotnych wątpliwości, wyrażających się w tym, czy przy poręczeniu wekslowym mają zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego, a w szczególności art. 518, skoro skutki związane ze spłatą zadłużenia przez poręczyciela wekslowego uregulowane są art. 32 prawa wekslowego, który nie przewiduje wstąpienia w miejsce spłaconego wierzyciela, ponieważ poręczyciel wekslowy nabywa prawa wynikające z weksla, tak jak gdyby był posiadaczem weksla.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W pierwszej kolejności należy się odnieść do zarzutu błędnej wykładni art. 32 pr. weksl.

Zobowiązanie wekslowe, wynikające z weksla własnego, niepełnego, wystawionego i wręczonego remitentowi w związku z zawarciem określonego stosunku prawnego powstaje, w zakresie wyznaczonym treścią nadaną mu wskutek jego uzupełnienia, z chwilą wręczenia.

Ma ono charakter samodzielny i abstrakcyjny, niezwiązany z podstawą prawną przyjęcia zobowiązania. W dacie wydania jest nieukształtowane, co zakłada upoważnienie do jego ukształtowania przez każdorazowego posiadacza. Uzupełnienie weksla stanowi warunek realizacji praw wekslowych z weksla wydanego w stanie niepełnym.

Posiadaczowi takiego weksla, będącemu pierwszym wierzycielem, przysługuje, w odniesieniu do wystawcy, zarówno roszczenie ze stosunku podstawowego, jak

i z weksła, z tym, że tylko raz może on uzyskać zaspokojenie swej wierzytelności i do niego należy wybór roszczenia.

Z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika tak określany charakter zobowiązania związanego z wekslem in blanco, a nadto wskazanie na priorytet stosunku podstawowego względem stosunku związanego z wekslem (por. uchwałę połączonych izb Izby Cywilnej i Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 kwietnia 1972 r. III PZP 17/07, OSNCP 1973/5/72, wyroki: z dnia 14 marca 1997 r. I CKN 48/97, OSNC 1007/9/124, 31 maja 2001 r. V CKN 264/00, niepubl., 6 października 2004 r. I CK 156/04, niepubl., 9 grudnia 2004 r. II CK 170/04, niepubl., 14 listopada 2006 r. II CSK 205/06, OSNC 2007/9/139 i 20 czerwca 2008 r. IV CSK 65/08, niepubl.).

Wobec tego posiadacz weksła może żądanie zapłaty oprzeć na stosunku podstawowym i uzyskać ją bez wypełnienia weksła.

Ugodą z dnia 19 kwietnia 2006 r. określone zostały warunki wykonania zobowiązania przez poręczycieli, ograniczenia ich odpowiedzialności oraz zasady spłaty, zaś oświadczenie wierzyciela z dnia 30 sierpnia 2006 r. potwierdziło spełnienie zobowiązań.

Wynika stąd, że nie doszło do wypełnienia weksła in blanco przez wierzyciela, zatem Spółki TS. i TI. nie zapłaciły weksła, a tym samym nie nabyły roszczeń regresowych, przewidzianych art. 32 ust. 3 pr. weksl., przeciw osobie, za którą poręczyły i przeciw tym, którzy wobec tej osoby odpowiadają z weksłu.

Nie zasługuje na podzielenie zarzut naruszenia art. 32 pr. weksl., ponieważ nie miał on zastosowania, skoro Spółki dokonały zapłaty zadłużenia w oparciu o zobowiązanie wynikające ze stosunku podstawowego (art. 876 k.c.), zgodnie z żądaniem wierzyciela. Nie są posiadaczami weksła, który zezwoliłyby na urzeczywistnienie tych roszczeń regresowych.

Nietrafne jest stanowisko skarżącego, że skoro poręczenie zostało udzielone przez wręczenie weksła in blanco, to niezależnie od przyjętej przez wierzyciela podstawy realizacji zapłaty, ocena charakteru tego zobowiązania dokonywana być może jedynie w oparciu o uregulowania prawa wekslowego.

W przypadku zapłacenia przez poręczycieli sumy wekslowej, z czym łączy się nabycie wskazanych roszczeń regresowych, nie dochodzi do wstąpienia

w prawa zaspokojonego wierzyciela z uwagi na samodzielność i formalną jedynie akcesoryjność odpowiedzialności awalisty. Z uwagi jednak na to, że nabycie roszczenia regresowego następuje ex lege i ma pierwotny charakter, wyrażane są w doktrynie poglądy (Maciej Kaliński - Prawo wekslowe i czekowe. Komentarz, Wydawnictwo Prawnicze LEXIS NEXIS, Warszawa 2008), że łączy się z nim nabycie uprawnień z tytułu akcesoryjnych zabezpieczeń wierzytelności wekslowej. Wobec tego, że taka sytuacja nie miała miejsca w rozpoznawanej sprawie nie zachodzi potrzeba szerszej analizy tego poglądu.

Spełnienie świadczenia przez osobę trzecią, powodujące nabycie spłaconej wierzytelności do wysokości dokonanej zapłaty, uregulowane zostało w art. 518 k.c. jako ustawowe wstąpienie w prawa zaspokojonego wierzyciela.

Wejście w prawa wierzyciela do wysokości dokonanej zapłaty, na podstawie art. 518 § 1 pkt 1 k.c., wymaga spłaty cudzego zadłużenia przez osobę trzecią, która ponosi za ten dług osobistą odpowiedzialność.

Celem takiego podstawienia jest zabezpieczenie osoby spłacającej, a wobec wystąpienia tego skutku z mocy ustawy, należy przyjąć, że może być on osiągnięty przez przejęcie także praw akcesoryjnych, zabezpieczających wierzytelność, jak hipoteki, czy też poręczenia.

Uregulowanie to odnosi się do poręczycieli, którzy spełnili wymienione wymagania, uprawniając ich do żądania od dłużnika zwrotu wszystkiego, co świadczyli na rzecz wierzyciela oraz uzyskania udzielonego mu przez dłużnika zabezpieczenia.

Powołana ugoda i oświadczenie wierzyciela wskazują na to, że Spółki TS. i TI. spłaciły, do wysokości określonych w ugodzie kwot, zadłużenie Spółki T.

W § 9 ust. 1 ugody zawarte zostało postanowienie, określające skutki wypełnienia zobowiązań nią ukształtowanych, wskazujące, że po potwierdzeniu tego przez Bank, Spółki wstąpią w jego prawa, jako zaspokojonego wierzyciela, zgodnie z art. 518 § 1 pkt 1 k.c., również w odniesieniu do hipotek kaucyjnych na nieruchomościach objętych wskazanymi księgami wieczystymi.

Wobec spełnienia przesłanek przewidzianych art. 518 § 1 pkt 1 k.c. treść tego postanowienia ocenić należy jako potwierdzenie uprawnień poręczycieli

splacających wierzyciela, które wynikają z ustawowego wstąpienia w jego prawa i ich doprecyzowanie.

Nie ma podstaw do traktowania go jako umownego wstąpienia w prawa splaconego wierzyciela.

Wbrew stanowisku skarżącego utrwalony został w doktrynie pogląd, że wejście w prawa wierzyciela osoby trzeciej, po spełnieniu zobowiązania dłużnika, podyktowane jest potrzebą zabezpieczenia jej prawa do odzyskania splaconej należności, czemu służyć ma nabycie przez nią wszelkich zabezpieczeń, jakie udzielone były wierzycielowi (tak też J. Mojak – Obrót wierzytelnościami. Wydawnictwo Prawnicze LEXIS NEXIS Warszawa 2004, A Szpunar - Wstąpienie w prawa...).

Odmienne stanowisko B. Łubkowskiego wyrażone w Komentarzu do kodeksu cywilnego z 1972 r., jako odosobnione i nietrafne, nie mogło być podzielone.

Przytoczone względy wskazują na bezzasadność zarzutu niewłaściwej wykładni art. 518 § 1 pkt 1 k.c.

Dopełnienie wymagań niezbędnych do przejścia tych zabezpieczeń, w odniesieniu do hipoteki kaucyjnej, wymaga, zgodnie z art. 31 ust. 1 u.k.w.h., złożenia wniosku o wpis zmiany wierzyciela wraz z dokumentami opatrzonymi podpisem notarialnie poświadczonym, potwierdzającymi dokonanie zapłaty, co zostało przez Spółki dochowane.

Nie ma racji skarżący, że zachodziła potrzeba uzyskania oświadczenia właściciela nieruchomości o ustanowieniu hipoteki, stosownie do art. 32 u.k.w.h., ponieważ żądanie wpisu obejmowało zmianę osoby wierzyciela hipotecznego, w ramach istniejącego już ograniczonego prawa rzeczowego, co nie jest tożsame z wpisem hipoteki.

Z przedstawionych powodów skarga kasacyjna podlegała oddaleniu w oparciu o art. 398¹⁴ k.p.c., ponieważ nie ma ona uzasadnionych podstaw.

Na zasadzie art. 102 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. skarżący nie został obciążony kosztami postępowania kasacyjnego z uwagi na charakter sprawy i pełnioną funkcję.

